

Muusikaloo käsitlemisest gümnaasiumiastmes

Toomas Siitan

Muusikaloo käsitlemine on gümnaasiumi muusikaõpetuse ainult üks ja vahest isegi mitte tähtsaim osa, järgnevas arutlen siiski peamiselt selle üle, jättes kõrvale teised tahud. Muusikaloo õpetamise eesmärgiks võiks olla kodaniku kujundamine, kes on võimeline ja harjunud suhtlema erinevate kultuuriliste tekstidega – muusikalistega teiste hulgas – ning taipab nende seoseid, tähendusi ja kontekste. Muusikaloo õpetamine koolis ei tohiks piirduda muusikateadlaste kogutud teadmiste traditsioonilise vahendamisega, kuigi ega faktipõhise õpetamisviisi kahtluse alla seadmine mõistagi täna kedagi ei üllata. Millised aga on need küsimused, mida täna muusika puhul esitada? Ja kuidas õpetada muusikat kuulama ja kuidas muusikakogemust vahendada?

Frankfurdi koolkonna ühiskonnafilosoof ja 20. sajandi küllap mõjukaim muusikast mõtleja Theodor Adorno (1903–1969) sõnastas enam kui poole sajandi eest muusikapedagoogika ülesande järgmiselt:

„Muusikapedagoogika eesmärgiks on arendada õpilase võimeid nii, et nad õpiksid mõistma muusika keelt ja olulisi heliteoseid; et nad suudaksid neid teoseid kirjeldada, niivõrd kui see on mõistmiseks vajalik; juhatada neid omaduste ja tasemete eristamiseni ning meelelise kujutluse teravdamise väel viia neid Vaimse tajumiseni, mis on iga kunstiteose sisuks. Ainult selles protsessis, heliteoste kogemises, mitte iseennast rahuldavas, otsekui pimesi musitseerimises suudab muusikapedagoogika oma funktsiooni täita.”¹

Muusikaline keel on vastuoluline metafoor ning kindlasti ei saa muusikaliste tekstide mõistmist seada eesmärgiks samal moel nagu kirjanduse kursuse puhul, sest me pole isegi osanud sõnastada, kuidas muusikat üldse mõistetakse. Ometi me eeldame, et heliteosed kannavad endas tähendusi – nii seoses teiselaadsete kultuuritekstidega kui ka omaette.

Muusika pole esmajoonel meelelahutus, tema mõistmine algab muusika aluseks oleva süsteemse korra ja distsipliini omandamisest² ning suuresti just selles seisneb ka tema inimest ülesehitav funktsioon. Sellest algab kõige abstraktsemas mõttes muusikalise keele õppimine. Samal põhjusel on tingimata tähtis ka noodikirja omandamine, kuigi see võib oskusena näida ülearune. Praktilise oskusena vahest tõesti (kuigi „laulurahval” võib ju sedagi tarvis minna), aga võimatu on ülehinnata sedalaadi muusikaõpetuse tähtsust mõistelise ja kujundliku mõtlemise seose arendamisel: pole teist vaimse aktiivsuse valdkonda, kus erinevate ajupoolkerade juhitud mõtlemisviisid – analüütiline ja eristav ühelt poolt ning sünteetiline ja tervikpilti kujundav teiselt poolt – oleksid niivõrd orgaaniliselt ühendatud, ning ma usun kindlasti neid psühholooge, kes väidavad, et muusikaliselt haritud lapsed on edukamad ka teistel, muu hulgas reaalaladel.

Samuti peab kooli muusikaõpetus andma mõistelise raamistiku, sõnad ja keele, milles muusikast mõelda. Selle keele omandamine ei saa käia lahus muusikast – see väide peaks kõlama lausa triviaalsusena, aga paraku kogen ma isegi muusikaakadeemia tudengite juures liiga sageli, kuidas sõnad ja muusika ei leia mõtlemises vajalikke seoseid. Julgen seepärast rõhutada, et õpetaja

¹ Theodor W. Adorno. Dissonanzen: Musik in der verwalteten Welt. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1956, 7. Auflage 1991, S. 102.

² Õeldu kehtib ka erinevat liiki rütmimuusika puhul, mille väljendus ainult näib meile spontaanse ja vähekorrastatuna.

ükski pingutus seostamaks muusikat kirjeldavaid sõnu igapäevaeluga (näiteks harmoonia, dissonants, pooltoon jt) ning elava muusikalise kogemusega ei ole liiast. Arvestades nende mõistete iseloomu, on küll ka oluline osata neid defineerida, aga veel kaugelt tähtsam on taibata nende seoseid muusikastiilidega ja konkreetsete heliteostega.

Muusikalugu tegeleb traditsiooniliselt muusikaliste tekstidega – heliteostega, mis (koos nende autoritega) on peamisteks „faktideks” ja „sündmusteks” selles loos. Tänapäevaste muusikateadust on siiski veel enam hakanud huvitama kontekstid – seosed teiste kultuuritekstidega ning ajastu üldiste mõtteviiside, väärtuste ja ideedemaailmaga, samuti ühiskondlike struktuuridega. Siin on seosed tänase kirjandusteadusega üsna ilmsed: ka kirjandusliku teksti tähendusi ei otsita enam ainult tekstist enesest, vaid teksti dialoogist ühelt poolt oma ajastu kultuuriga (teiste omaaegsete tekstidega) ning teiselt poolt (tänapäevase) publikuga/lugejaga, millest autor ise jääb juba sootuks kõrvale. Tekstide tähendus sünnib meie kultuurimälu pinnal, aga samas tekstid ise ka loovad seda mälu. Ka muusikaloolased ei keskendu täna enam ainuüksi erinevate ajastute (stiilide) helikeele ja üksikute esiletõusvate teoste tõlgendamisele, vaid püüavad näha muusikat ajalooliste protsesside, ühiskondlike struktuuride ja üldise kultuuriruumi laiemas kontekstis.

Oma kirjutise adressaadile, tänasele gümnaasiumi muusikaõpetajale, ei taha ma kõige eelöelduga elu sugugi mitte ülemäära keeruliseks maalida. Pigem vastupidi: kuigi me ei saa muusika käsitlemisel ka täna eriomasest sõnavarast loobuda ja peame väga vähese ajavaru juures endiselt õpilasi tutvustama heliteoste komponeerimise spetsiifilise maailmaga, siis julgustab tänase teadusmõtte seis meid varasemast palju enam toetuma kultuurimälu kõige erinevamatele kihtidele ning kõigele, mida õpilane on talletanud oma kokkupuuteis raamatute, filmide, etenduste, kujutava kunsti ja teiste õppeainetega. Sest lõpuks loob ka heliteose tähenduse ju tänane kuulaja ise. Ja nii mõeldes saame palju enam loota sõnadele, mõistetele ja kujunditele, mis on õpilasele tuttavad ja lähedased.

* * *

Heliteose kontekstide taipamine süveneb paralleeltekstide abil. Tänapäevaste muusikaõpikutes pole enam ebatavaline kirjandustekstide appivõtmine, rääkimata muusikasse otseselt mittepuutuvast, aga ajastule iseloomulikust pildimaterjalist. Arvutimaailma areng on loonud õpetajale ennenägematud võimalused näitliku materjali hankimiseks: mõelda vaid, et alles kümnekonna aasta eest me tegime seda kõike ilma *Google*'i ja internetita!

Tänapäevases meediamaailmas on infoedastus muutunud aina visuaalsemaks ja sellega tuleb õpetajal igal juhul arvestada. Visuaalsete kujunditega on võimalik luua muusikale igasuguseid kontekste, olgu need siis näited ajastu arhitektuurist, kujutavast kunstist, kostüümiajaloo vms. Tasub siiski olla tähelepanelik, et rikkalikult vormistatud arvutiesitluse visuaalne informatsioon ei hakkaks matma verbaalset ja muusikalist, sest pildilisele materjalile kinnistub tähelepanu kõige kergemini. Iga pilti saatku vähemalt lühike kommentaar, et kontekstuaalne seos käsitletava materjaliga oleks õpilasele selge. Näitliku materjalina võiks kasutada ka maakaarte (võimalusel käsitletava ajastu riikide jaotusega). Selliste kaartide hankimisel tasub nõu küsida ajalooõpetajalt, aga ka internetis leidub neid hulganisti. Kui teil pole võimalik kasutada arvutiprojektsiooni, siis peaks muusikaklassis olema vähemalt Euroopa kaart, mida tuleks sageli lahti kerida.

Vokaalmuusikat on lihtne toetada lauldava teksti või selle tõlke arvutiprojektsiooniga. Kindlasti julgustan ma aga illustreerima kuulatavat muusikat noodikirjaga: näiteks leidub *YouTube*'i keskkonnas palju muusikanäiteid, millele on liidetud koos muusikaga liikuv noodipilt. Siinjuures

ei tohiks skeptiliselt suhtuda õpilase võimesse noodikirjaga suhelda: üks asi on aktiivne võime nooti lugeda, siin on aga pigem tegu heliliste protsesside graafilise visualiseerimisega, mis aitab ette kujutada kompositsioonitehnika elemente (erinevaid faktuuritüüpe, teemat ja selle imitatsioone teistes hääldes jms). *YouTube* pakub ka aina parema heli- ja pildikvaliteediga kontserdisalvestisi, mille puhul võib pilt oluliselt elavdada muusikast osasaamist. Samuti leidub seal muusikalist huumorit, millega tasub vahel tunde võrtsitada. Küllap oleks näiteks fuuga vormi päris ladus seletada, kui teema oleks õpilasele hästi tuttav Lady Gaga repertuaarist³ või Nokia telefonist.⁴

Sageli kasutatakse (muusika)ajaloo õppimisel abivahendina visualiseeritud ajatelge. See aitab õpilasel haarata elementaarset ajalist struktuuri, aga ma näen siin ka ülemäärase lihtsustamise ohtu. Ajaloo protsessid on kaugelt liiga kompleksed, et neid saaks mingilgi määral adekvaatselt taandada ühesuunalisteks ja ühetasapinnalisteks. Ka igasugune periodiseering, mida lugu struktuurina tingimata vajab, vastab ju tegelikkusele vaid tinglikult. Samuti võimaldab selline kujutusviis liiga piiratult modelleerida erinevate tegurite koosmõjusid ja ajalooliste protsesside põhjatut paljukihilisust.⁵ Mäletan oma õpiajast, kui valmistusime mitme poisiga ühiselt konservatooriumi I kursuse muusikaloo eksamiks ja üks neist küsis: „Kumb oli enne, kas motett või madrigal?” Seda küsimust võiks ju tembeldada ka lihtsalt rumalaks, aga millegipärast püsib see mul hoiatavana meeles, sest viitab otse äsja kirjeldatud probleemile – õpetajate kalduvusele kujutada ajalugu sündmuste ja struktuuride ühetasandiliselt lineaarse järgnevusena, mis ei aita mõista, kuidas nähtused eksisteerivad paralleelselt ja mõjutavad üksteist.

Muutustest repertuaarikaanonis ja salvestiste valimisest

Oluline on tähele panna üht olulist muutust tänases muusikapildis. 19. sajandil kujunes välja klassikalise muusika eksemplaarsete heliteoste valik (sellest räägitakse täna kui heliteoste kaanonist), mida kinnistasid ka 20. sajandi kontserdikorraldajad, noodikirjastused, plaadifirmad ja raadiokanalid. Selle kokkuleppelise valiku toel oli kõigile selge, millised on Bachi tähtsaimad oreliteosed ja mis numbreid kannavad Haydni ja Mozarti olulisimad sümfooniad. Kõik teadsid, millised on „need” kolm Beethoveni klaverisonaati ja minu koolipõlves visati ka nalja, et Beethovenil on kolm sümfooniad: Kolmas, Viies ja Üheksas. Muusikaõpetajal oli siis ka ühemõtteline kohustus teha õpilased tuttavaks just selle teostevalikuga.

Tänaseks on see repertuaarikaanon tugevasti murenenud. Samade teoste pidev kordamine ei rahulda meid enam ning kui me täna tahame kuulata Beethoveni Kolmandat, siis ei lepi me enam lihtsalt selle korraliku esitusega, vaid otsime värsket ja haaravat interpretatsiooni. Mulle tundub, et täna ei tööta enam need mehhanismid, mis kirjeldatud repertuaarikaanonit kunagi pidevalt taastootsid. Veel minu noorusajal kuulsin ma neid olulisi teoseid ühtelugu raadio soovikontsertides, mis olid eetris mitu korda nädalas, samuti olid nad sagedased kontserdikavades. Täna jään ma aga hätta, püüdes meenutada, millal ma viimati sattusin raadios või elavas ettekandes kuulma näiteks Bachi d-moll orelitokaat.

Tundub, et klassikaline repertuaarikaanon pole muusikaelus enam sama aktuaalne kui 50 aasta eest: näiteks kõlavad täna Mozarti teised Viini-sümfooniad ilmselt sagedamini kui kuulus

³ Giovanni Dettori „Lady Gaga fuuga” – <http://www.youtube.com/watch?v=-bYBJAQ-24&feature=related>

⁴ Vincent Lo „Nokia fuuga” – <http://www.youtube.com/watch?v=y1isQlg6VGU>

⁵ Ajatelge kasutades tuleks eriti rõhutada selle vertikaalset mõõdet – erinevate nähtuste ja tegurite samaaegsust, samuti võib olla kasulik lasta ajatelge koostada õpilastel kordamisülesandena.

Neljakümnes. Samas jõuab endine standardrepertuaar nüüd inimesteni ka hoopis uusi teid mööda, alustades väga erinevatest muusikalistest tööstlustest ja lõpetades telefonihelinatega. Samuti on ettekujutus repertuaaristandarditest tänaseks tugevasti muutunud. Kui näiteks 25 aasta eest oli üsna lihtne soovitada, milliseid Haydni 104-st sümfooniast oleks põhjendatud keskkoolis käsitleda, siis täna ma kõhkleksin tõsiselt sellise soovituse andmisel. Näib, et esitajad, kuulajad ja kontserdikorraldajad on hakanud kunagistest standardteostest väsimat ja vanade „hittide” kõrvale hakatud jõudsalt kergitama uusi.

Tänases muusikaelus on oluliselt muutunud ka muusikast mõtlemise kategooriad: need kujunevad eelkõige levimuusika keskkonnas, milles noor inimene valdavalt kasvab. Kunstmuusika traditsioonis on selgelt keskpunktis helilooja ja heliteos. Tänapäevases levimuusikakultuuris on aga helilooja jäänud kaugele tagaplaanile ja esiplaanile on nihkunud esitaja – näiteks ei kataloogita tänastes andmebaasides poplaule reeglina mitte helilooja, vaid esitaja nime järgi⁶ ning laulu esmaesitaja on tihti ka peamine, kui mitte ainus kunstnikunimi, mida lauluga seostatakse. Samuti ei kehti popmuusikas päriselt heliteose kategooria: poplaulust on saanud avatud kunstiline tekst, mida on võimalik oluliselt muuta ja teisendada. Mõisted *cover*, *remake*, *remix* jms on tänase popmuusikakultuuri lahutamatuks osaks. Arvatavasti on popmuusikakultuuris kujunenud kuulaja järjest enam orienteerunud märkama esituse eripära ja seda tuleks kindlasti silmas pidada ka klassikalise muusika puhul.

Ma usun, et täna pole heliteos enam tingimata see, mida me peaksime õpilasele esmasena esitlema. Või täpsemalt: ma tutvustaksin täna gümnaasiumis mitte lihtsalt Beethoveni Viiendat sümfooniast, vaid näiteks Paavo Järvi esitust Beethoveni Viiendast, juhtides tähelepanu interpretatsioonile ja miks mitte ka ülesvõtte tehnilistele aspektidele.⁷ Siinkohal ei taha ma õpetajat suunata mingi esituse „kanoonilise” valiku juurde. Muusikaõpetajad on minult küll salvestiste soovitusi küsinud, aga mu vastus on pigem olnud: mängige õpilastele ainult neid esitusi, mis teid endid tõeliselt vaimustavad! Ma olen seepärast ka skeptiline helisalvestiste etteantud valikute suhtes.⁸ Sellised plaadikomplektid nagu „100 klassikalise muusika tipp-teost” keelaksin ma koolides küll otsustavalt – need paistavad reeglina silma eriti hallide esitustega, millistega õnnestub noort inimest klassikalise muusika juurest üksnes peletada.

Kuidas oleks aga koolides mõeldav sellistele ideaalidele vastava fonoteegi soetamine? Arvatavasti pole see olnud kunagi lihtsam: CD-plaatide kopeerimine erinevatele infokandjatele ja nende koopiaste õppetöös kasutamine on õiguspärane⁹ ning Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

⁶ Näiteks Eesti raamatukoguvõrgu ühiskataloogis ESTER (<http://www.elnet.ee/ester/>) on segaduse vältimiseks võimalik otsida heliteoste salvestisi, sisestades otsingus „autori” väljale helilooja asemel ka esitaja nime.

⁷ Bremeni orkestri Die Deutsche Kammerphilharmonie salvestised Beethoveni kõigist sümfooniastest Paavo Järvi dirigeerimisel on pälvinud mitmeid plaadiauhindu ning ülivõrdelisi hinnanguid paljude kriitikute poolt. Samuti on Paavo Järvi äärmiselt nõudlik salvestuse kvaliteedi suhtes. Vt näiteks http://tallinn.ester.ee/record=b2538122~S6*est ja http://www.kammerphilharmonie.com/en/Beethoven_Symphonies_No._5_No._1.html.

⁸ Kirjastusele Avita koostas ma mõne aasta eest ka ise ühe sellise valiku (pöörates erilist tähelepanu huvitavatele esitustele). Siiski ma usun, et see peaks olema vaid üks võimalikke põhivalikuid ning loodan, et õpetajatel jätkub jõudu selle pidevaks täiendamiseks vastavalt oma maitsele.

⁹ Autoriõiguse seaduse § 19 sätestab: „Teose vaba kasutamine teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta, kuid kasutatud teose autori nime, kui see on teosel näidatud, teose nimetuse ning avaldamisallika kohustusliku äranäitamiseega on lubatud: [...] (2) õiguspäraselt avaldatud teose kasutamine illustreeriva materjalina õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus ja tingimusel, et selline kasutamine ei taotle ärilisi eesmärke; (3) õiguspäraselt avaldatud teose reprodutseerimine õppe- ja teaduslikel eesmärkidel motiveeritud mahus haridus- ja teadusasutustes, mille tegevus ei taotle ärilisi eesmärke [...]“

raamatukogus, nii nagu paljudes teisteski avalikes raamatukogudes, on loodud suurepärase ligipääs mahukatele ja kaasaegsetele fonoteekidele ja videoteekidele.

Helilisest kogemusest muusikatunnis

Muusika kuulamiseks peaks tunnis võtma rahulikult aega. Helikeele mingeid aspekte saab kindlasti illustreerida ka heliteoste fragmentide abil, aga siiski on oluline kuulata ka tervikteoseid (või suuremate tsüklite terviklikke osi). Üritamata midagi ümber jutustada, võiks õpetaja siiski anda kuulamisjuhiseid ning kindlasti on kasu konkreetsetest kuulamisülesannetest ja kuulamisele järgnevast arutelust.

Tahan lähemalt puudutada veel üht valusat teemat, mis on seotud muusikakogemusega koolieas ja koolis. Suurem osa muusikast vahendatakse täna elektroonilistes kanalites ning kooliealine inimene kuuleb suhteliselt vähe elavat muusikat. Sellest johtub, et meie kultuuriruumis on muusikat küll palju, ent akuutne on puudus kvaliteetsest helist. Ja sellel kvaliteediteljel on kaks otsa: ühel pool on heli ja teda vahendav tehnika, teisel pool aga seda kas tähelepanelikult või siis rutiinselt kuulav kõrv.

Tänapäeva muusikatööstus on kahetsusväärset hakanud leppima väga taandatud helikvaliteediga: internetikanalid turustavad muusikat kokkupakitud helifailidena (tihti väikese resolutsiooniga MP3-formaadis). Isegi sellised salvestusseadmed, mis võimaldaksid võrdlemisi kõrget edastuskvaliteeti, näevad tarbijale vaikumisi ette helifaili kokkupakkimise määrani, mis on koolitatud kõrvale täiesti mittesallitav. Julgen arvata, et väga paljude noorteni jõuab täna igasugune muusika peamiselt helifaili bitikiirusel 128 Kbit/s ning sel puhul on helipilt ehmatavalt kaugel muusikute poolt tegelikult esitatust, seda isegi nürimat sorti popmuusika puhul. Sellele kvaliteedistandardile orienteerub suur osa laiatarbemisest tehnikast (näiteks kõrvaklapid), ka paljud raadiojaamad ei vaevu paremat heli väljastama isegi mitte stuudiost. Kui madal meie ettekujutus heliedastusest keskmiselt on, võime kogeda enamikus helitehnikat pakkuvais suurpoodides, kus kalli ja kvaliteetse tehnikaga mängitakse „reklaamiks” kõige viletsamat mõeldavat heli, mille sageduskarakteristik on pealegi tasakaalust võimalikult kaugelt reguleeritud.

Kooli muusikatunnis peaks seepärast väga püüdma anda õpilasele ettekujutust kvaliteetsest helist ning juhtima tema tähelepanu selle omadustele. Kõigepealt peab õpetaja ise otsima võimalusi kvaliteetset heli võimalikult tähelepanelikult kogeda. Kui te nüüd arvate, et ma kipun muusikaõpetajaid alahindama, siis tunnistan, et minu enese ettekujutus salvestatud muusikast ja helitehnika võimalustest muutus oluliselt alles väheste aastate eest, kui mul tekkis elukohta vahetades põhjus ja võimalus valida endale korralik kodune helisüsteem. Tegelesin asjaga ühtekokku umbes pool aastat, kuulates läbi suure hulga väga kvaliteetset tehnikat ja sain alles siis aru, kui erinev võib olla ühe ja sama salvestise kuulamiskogemus ka väga kallite ja kvaliteetsete kõlarite ja helivõimendite puhul. Kogesin sedagi, et tehnika kõrgem hind ei taga tingimata õnnestavamast kogemusest, või et seadmete puhul ei saa kuigipalju usaldada numbrilisi andmeid – heli detailsust, sügavust ja selgust saab hinnata ainult oma kõrv. Igatahes muutusin ma salvestatud heli suhtes palju norivamaks, hakkasin selles vallas avastama tõeliselt kauneid elamusi ja imestan, et see kõik juhtus minuga alles 50. eluaasta paiku, mil inimese kuulmismeel pidavat olema juba nürinenud.

Täna olen leppinud enesega kokku ühes reeglis, mida soovitan ka teistel järgida. Loengutes mängin muusikat mugavuse pärast enamasti arvutist (arvutit soetades pööran suurt tähelepanu

helikaardi kõrgkvaliteedile, mis pole õnneks enam haruldus). CD-plaadilt muusikat arvutisse laadides jätan selle nüüd aga alati kokku pakkimata, st kasutan MP3-formaadi asemel kas WAVE- või *Apple Lossless* formaati.¹⁰ Tänapäevaste arvutite kõvakettad on nii mahukad, et ruumi kokkuhoid pole enam oluline argument. Samuti on üsna odavaks muutunud välised kõvakettaseadmed, millega on vajadusel mugav kasutada oma helikogu erinevates arvutites.

Siit tuleneb vältimatult, et kooli muusikaklass vajab kvaliteetset helitehnikat. Täiesti välistama peab siin kantavad/teisaldatavad mini-süsteemid, mille võime salvestatud helipilti adekvaatselt edastada on äärmiselt tagasihoidlik. Isegi parimad sellistest ei sobi kõlarite väikese mahu tõttu klassiruumi. Minimaalselt vajab (mati akustikaga) klassiruum piisava mahu ja võimsusega kõrgklassi kõlareid ning tingimata eraldi seadmetena korralikku CD-mängijat (mida võib asendada ka hea helikaardiga arvuti) ja stereovõimendit. Ei maksa valida kombineeritud seadmeid, sest need jõuavad rahuldava kvaliteedini ainult väga kõrge hinna puhul. Kõlarite ja võimendi piisav võimsus on olulised mitte selleks, et muusikat valjult mängida, vaid just vastupidi – ainult võimekad seadmed suudavad kogu helipildi rikkuse „välja mängida” ka normaalsel helivaljusel. Ma loomulikult tean, kui kesiste eelarvetega peavad koolid läbi ajama, aga otsige nõu healt spetsialistilt, laske teha kalkulatsioon ja te näete, et väga korralik komplekt ei pruugi sugugi võimatult palju maksta.

Kui mu jutt kaldus nüüd tehniliseks, siis on sellel ikka sisuline siht: selleks, et saaksime muusikaõpetuses olla teadmiste ja oskuste vahendamisel edukad, tuleb meil esmalt vahendada kogemust ja elamust. See on võimalik elavas musitseerimises, aga samuti suurepärase muusika tippesituste salvestisi kuulates. Siinkohal tahan veel kord rõhutada ka esitustaseme tähtsust. Peamiselt levimuusika najal kujunenud muusikahuviga noor inimene on harjunud muusikast ootama intensiivset ja energeetiliselt haaravat väljendust. Kui ta seda näiteks 18. sajandist pärineva teose ettekandes ei kuule, siis pole meil ka kuigi palju argumente veenmaks teda selle teose väärtuses. Meisterlik kompositsioonitehnika ja teose kultuurilooline tähendus jäävad talle argumentidena ilmselt liiga abstraktseks.

* * *

Muusika loob ja muusikaga luuakse elukeskkonda. Me ei panegi seda alati tähele, aga näiteks kaupluste ja ostukeskuste muusika on väga teadlikult valitud, selekteerimaks sihtgruppi ja mõjutamaks meie otsuseid. Muusika võib ruumi muuta meeldivaks või ebameeldivaks, omaseks või võõraks. Moodsa linnaruumi paikades, kus eriti öösiti kipuvad kogunema kontrollimatud noortejõugud, on neist kuuldavasti edukalt vabanetud klassikalist muusikat mängides. Ja fenomeni seletatakse mitte sellega, et see muusika oleks neile noortele ebameeldiv, vaid et ta on võõras ja loob sellesse keskkonda mittekuulumise ebameeldiva tunde. Seepärast võiks kooli muusikatund võtta eesmärgiks mitte õpetada selgeks erinevate muusikate keeli – selliselt sõnastatud eesmärk võiks olla hirmutavalt kõrge –, vaid avada noorele inimesele ruume, kus ta tunneks ennast hästi ja omana. Neis tuttavlikes ruumides on tal siis (teie näpunäidete järgi) lõputult võimalusi avastada tähendusi ja seoseid, ning „vaimset, mis on iga kunstiteose sisuks”, nagu ütles Adorno. Ja kogeda ennast rikkamana ja terviklikumana. See on vist parim, mida muusikaõpetaja võiks tahta.

¹⁰ WAVE-formaadi faililaiend on .wav ja see on PC-arvutite helifailide levinuim standard. Apple'i toodetes (sh iPod ja iTunes) on levinud helifailide kadudeta pakkimisformaat Apple Lossless faililaiendiga .m4a. Suurepärase on ka FLAC-formaat, aga seda paljud levinumad esitusprogrammid veel ei tunnista. MP3 formaat peaks olema vähemalt bitikiirusega 256 Kbit/s.